

СТ А Н О В И Щ Е

ОТ ПРОФ. Д.И.Н. РУМЕН ТЕОФИЛОВ ИВАНОВ

от Секцията по антична археология към Националния археологически институт с музей при Българската академия на науките

относно научната дейност на главен асистент **МАРТИН АСЕНОВ ГЮЗЕЛЕВ**, работещ в Университет проф. Асен Златаров – Бургас.

Университетът обявява конкурс за академичната длъжност доцент по направление 2.2. История и археология – научна специалност „Стара история (включително Праистория)“. Обявата е обнародвана в Държавен вестник, бр. 45/17.06.2022 г. (дата на публикуване в сайта - 17.06.2022 г.).

След обявения задължителен срок за подаване на документи д-р Мартин Гюзелев се явява единствен кандидат.

Мартин Гюзелев получава много добро за страната ни образование. Животът му е свързан с два града. Роден е в София, но живее в Бургас. В морския град завършва основно образование и част от средното в гимназията с преподаване на руски език и втори френски. Работил е в РИМ – Бургас и сега в Университета „Професор Асен Златаров“. В столицата учи в гимназията за древни езици и култури „Св. Кирил Философ“. Там получава стабилна подготовка. Познавам мнозина от неговия випуск и тези около него. Става дума за лица, които успешно усвояват знанията си областта на археологията и старата история. Тогава бе времето, когато от НГДЕК излизаха все още сериозни кадри. По-късно следва в СУ „Св. Климент Охридски“ (завършил през 1998 г.). След това, в продължение на около пет години е редовен докторант в Националния археологически институт с музей в София (НАИМ, до 2003 г.). През следващата 2004 г. успешно защитава дисертация за присъждане на научно-образователна степен “доктор” на тема: „Селищна система по Западнопонтийското крайбрежие през I хилядолетие пр.Хр.: земите между нос Емине и Босфора“.

Неговият curriculum vitae продължава като музеен работник в РИМ-Бургас за около десет години и университетски асистент, за да стане в 2005 г. главен такъв.

Десет години след това той защитава „голям докторат“ на тема „Дионисий Бизантийски и неговият Анаплус на Боспора като извор за историята и културата на Югоизточна Европа“. за присъждане на научна степен „доктор на историческите науки“ в Катедрата по Стара история, тракология и средновековна история към СУ .

Тук се получава един неприятен случай – Гюзелев е „голям доктор“, а е главен асистент. Обикновено такъв вид докторати са свързани с професури. Навярно някои са му пречели и това са хора с по-ниски от неговите научни познания !?

Паралелно с усвоените знания той ползва половин дузина стари и съвременни езици: старогръцки, латински и старобългарски от една страна, както руски, френски и английски от друга.

За да има реална връзка с акваторията на Понта Гюзелев придобива квалификационна степен "любител - леководолаз"- 1989 г., и също така, свидетелство за правоспособност "Водач на плавателен съд" – 2000 г.

Мартин Гюзелев е извършил и две сериозни научни специализации:

Първо в Центъра за изследване историята на Средиземноморието и човека към Университета в Екс-ан-Прованс, Франция – 2003 г.

После в Американската школа за класически изследвания, Атина, Гърция – 2009 г.

Кандидатът е написал 28 труда, от които 11 на английски език, а 3 са в съавторство.

Води 4 курса в бакалавърската програма и 5 курса в магистърската.

Изготвил е 8 програми за свободно избираеми предмети.

В момента Мартин Гюзелев е на постоянен трудов договор и води лекции и семинарни занятия по дисциплините а. Стара история, б. Тракология, с. Археология, д. Увод в историческото познание в Катедра „История и философия“, Факултет по обществени науки към университет „Проф. д-р. Асен Златаров. Така че и тук програмата му е запълнена максимално.

Мартин провежда многобройни археологически разкопки в района на българското Черноморие и водолазни проучвания.

Първоначално той обаче участва в студентски изследвания в хинтерланда на страната – с. Мъдрец, обл. Хасково; Кабиле до Ямбол, Дръстър, Силистра.

Почвайки работа в Бургас той взема участие в редовни и спасителни разкопки в акваторията и брега на областта.

Ще споменем м. Палеокастро, Поморие; в м. Манастир тепе, с. Банево, Бургаско.

Основно той провежда изследвания в Аполония Понтика и близката околност - археологическите разкопки на античен некропол в м. Калфата, гр. Созопол; археологически изследвания в самия Созопол, в Стария град - обекти: "Крепостни стени и съоръжения", "Старата дърводелна", "Морски скали"; Археологически разкопки в м. Буджака-Солинария, Созопол - Античен некропол (заместник-ръководител); на обект "Стара община" – гр. Созопол (ръководител); на обект XI-XII, кв. 28, гр. Созопол- Стар град (ръководител); „Извънградска селищна структура в м. Св. Марина, гр. Созопол” – (ръководител в рамките на българо-френски-румънски проект ANRPontEuxin) и други; Извън Аполония Понтика – Созополис - работи при спасителни археологически разкопки в Несебър на обекти като: църква „Св. Йоан Кръстител“; църква „Св. Спас“; друга църква „Светите Архангели Михаил и Гавраил“ – (съръководител в рамките на като проект „Път на вярата“) ; документирал е археологическо наблюдение на обект „Църква Св. Йоан Алитургетос“ пак в гр. Несебър“;

Следва гр. Обзор - спасителни археологически проучвания на обект „Късноантична сграда“, гр. Обзор, общ. Несебър, обл. Бургас - съръководител; спасително археологическо проучване в УПИ-XXX, кв. 23 в гр. Обзор, община Несебър (ръководител); спасително археологическо проучване на обект „Ранновизантийска Източно-балканска преградна линия” – гр. Обзор, общ. Несебър, обл. Бургас – м. март 2022 г. (зам.-ръководител);

Други обекти: подводна археологическа експедиция "Урдовиза", Китен; спасителни археологически разкопки по трасето на АМ "Тракия", Лот V, с. Вратица, обект 17; Спасителни археологически разкопки на „Козарева могила” до гр. Каблешково, обл. Бургас (заместник-ръководител); обект "Тракийска крепост на северния бряг на Мандренското езеро", м. Кантона, с. Черни връх, Бургаско (ръководител); археологическо проучване на Голямото кале при с. Младежко, община Малко Търново (ръководител).

Като музеен и научен работник д-р Гюзелев извършва експертизи на културно-исторически ценности, огледи на терен, оценки и идентификации за органите на изпълнителната и съдебната власт, в качеството си на вещо лице към регистъра на Бургаския окръжен съд. Паралелно с това разработва тематико-експозиционни планове

на временни и постоянни музейни изложби. Изнася доклади в редица симпозиуми в България и Франция.

Участва в разработване и реализация на програми и проекти: от 2010 г. до днес: заместник-ръководител от българска страна в рамките на българо-френско-румънски проект ANR "Pont Euxin". Програмата е посветена на археологическото и интердисциплинарно проучване на територията на древна Аполония – гр. Созопол и неговата община. Участва пряко в проучванията на темата за територията на Аполония с разработка и изнесен доклад в университета в Екс-ан-Прованс, Марсилия, Франция.

През 2013 г.: участие като съръководител на археологически проучвания в реализирането на проекта „Път на вярата“ в гр. Несебър с доклади по археологическите структури на територията на НААР Несебър. Участие в екипа на програмата – „Месамбрия Понтийска и нейната антична територия“ към ФНИ от НАИМ при БАН. Също така отново към ФНИ в разработването на проекта „Средно Черноморие“ – комплексно изследване на източния дял на Стара планина.

Сфера на научни интереси:

Основно те са съсредоточени със западния-югозападния Понт.

- Западно черноморското крайбрежие и съседните земи на юг от Стара планина през I- хилядолетие пр. Хр. до IV в.сл. Хр.;
- Към този проблем спадат социо-културните и политическите контакти на траки, елини и римляни в споменатия район и отражението им в хинтерланда;
- Веществената материална култура – импортната и местната керамика;
- Епиграфиката и монетосеченето и свързаната с него и монетна циркулация.
- Селищната структура на градски и селски населени места;
- Гробни комплекси;
- Пътна система – трасета и техните промени през различните епохи;
- Пристанища;
- Укрепени селища с различен статут;
- Култови места - храмове и светилища;
- Анализ на множеството количество писмени данни за региона - исторически съчинения, географски, описания, периплуси, портулани, древни карти.

Приноси:

Тях ще ги разделя хронологически на два етапа. Първият включва цялата научната продукция до момента на конкурса. Вторият засяга монографията с която се явява като единствен кандидат за процедурата (доцент).

Относно първата група научни проблеми ще изложим накратко следните:

- I. Корабоплаването през Проливите и по специално през Босфора – социално-икономически, политически и религиозни аспекти през Античността, които лежат в основата на прехода от Европа в Азия и *vice versa* (№№ 1-6).
- II. Проучванията на територията на Аполония Понтика. Става дума по-специално за изследванията в м. „Св. Марина“, гр. Созопол (№№ 8-10; 13-15; 26-28). Това е една постройка със селищни и стопански функции. Документирани са няколко строителни периоди през четвъртото и третото столетие пр.н.е.
- III. Проблемът с плавателността на Мандренското езеро (южно от Бургас по посока Дебелт) в далечното минало. Използван е комплексен метод – отчитат се геолого-геоморфологически промени, колебанията на морето, писмени документи и карти, средновековни и антични писмени извори и т.н.. Както е известно в римската флота е имало и езерна такава (напр. езерото Комо, Боденското езеро и др.) Предполага се с голяма сигурност, че *colonia Flavia pacis Deultensium* обаче е нямала възможността да има тежкотоварни и действащи в Мандренското езеро кораби. Това се отнася и преди основаването на CFPD.
- IV. Гръцката картна традиция за тракийското егейско и черноморско крайбрежие (статии №№ 21-22; 24). Използва се историографският анализ на достигналите до нас известия от периплусов и периегезен характер. Те ни дават информация за бреговете на европейския Югоизток. В тази посока е и важното сведение от Флавий Ариан за Боспорското царство, вече като клиент на Рим (статия № 23).
- V. Монетите на тракийските владетели (във фонда на Регионалния археологически музей в Бургас). Някои от тях (по-специално тези на царете от т.нар. Бизийска династия) се публикуват за първи път. За някои от находките се прецизират детайли по

тяхното местонамиране, датировка и др. Работата е принос към проекта *Corpus Nummorum Thracorum* (№25) .

VI. Статии, посветени на отделни научни проблеми.

- Във връзка с подготовката за каталози от наши изложби в Лувъра/Париж са подготвени придружаващи научни текстове (индивидуално и в съавторство), за отделни обекти и находки от *Apollonia* и нейната територия, както следва: Надгробни и посветителни епиграфски паметници (статии №№11-12); Археологически обекти и находки (статии №№ 13-15)

- Изследване (статия №7) за разпространението на амфорна тара от Хераклея в тракийските земи на юг от Стара планина (*Haemus mons*) и по южното българско Черноморие. Авторският принос на кандидата са амфорите от Хераклея и енглицни амфорни печати от фонда на РИМ-Бургас.

- Публикувана книга на базата на защитен дисертационен труд за придобиване на научно-образователната степен „доктор“.

Това е осъвременен вариант на публикуваната версия на английски език на докторската дисертация на Мартин Гюзелев - *The West Pontic Coast between Emine Cape and Byzantion during the First Millenium BC, Burgas 2008*. В него са отразени резултатите от проучванията на селищната, пристанищната и пътната система на Западното черноморско крайбрежие. Включен е достъпния материал, който е допълнен в интервала между защитата на дисертацията и обнародването и сега. Допълнен е илюстративния и картен материал, включени са и някои нови заглавия на публикации по темата.

Втората част от научната му кариера е свързана в момента и по-точно с доцентурата му. Става дума за монография „Каменните котви с три отвора от Българското Черноморие” 2022 - посветена на изследването на един от феномените на древното корабоплаване, а именно каменните блокове с три отвора, откриване в акваторията на българското черноморско крайбрежие. Те са представени по каталожен принцип (изготвен по материали, които са постъпили към днешна дата в нашите музеи). Там се дискутират въпроси от тяхната типология, начин на изработка, материал и количествени анализи. Наред с това е обърнато внимание на техните утилитарни функции и символика, за които може да се съди от достигналите до наши дни сведения

на антични автори и епиграфски източници. Анализът на събрания котвен материал дава възможност да се направят някои изводи върху дискуссионната датировка на тези морски паметници. Направена е сериозна критика на някои по-стари интерпретации, направени от други автори. „Паметниците се явяват и като сигурни репери на пристанищната система по днешния български черноморски бряг в периода на класическата древност и по-късните епохи на функциониране на пристанищните басейни по съвременния български черноморски бряг.“

Кандидатът Гюзелев с годините се превърна в един комплексен учен – 1. археолог, 2. историк и 3. преводач от антични текстове. Научната му дейност включва естествено всички тези допълнителни дисциплини, които оформят споменатите по-горе основни групи: работа с амфорна керамика, епиграфика, нумизматика, антична география и т.н.

ЗАКЛЮЧЕНИЕ: НА БАЗАТА НА НАПИСАНОТО ПО-ГОРЕ ПРЕДЛАГАМ НА УВАЖАЕМИЯ НАУЧЕН СЪВЕТ КЪМ БУРГАСКИЯ УНИВЕРСИТЕТ „ПРОФ. АСЕН ЗЛАТАРОВ“ ДА ГЛАСУВА ПОЛОЖИТЕЛНО, КАКТО ПРАВЯ И АЗ, ЗА ПРИСЪЖДАНЕТО НА АКАДЕМИЧНАТА ДЛЪЖНОСТ ДОЦЕНТ ПО НАПРАВЛЕНИЕ 2.2. ИСТОРИЯ И АРХЕОЛОГИЯ (научна специалност „Стара история) НА КОЛЕГАТА МАРТИН АСЕНОВ ГЮЗЕЛЕВ ЗА НУЖДИТЕ НА ВИСШЕТО ЗАВЕДЕНИЕ.

София, 20 октомври 2022 г.

С уважение: †

(Р.Т. Иванов)